



Selected teachings from the thought of
R' Avraham Yitzchak Hakohen Kook Zt"l

העבודה של תמוז ואב: לתקן העין העליונה

גם הם להיום מתתקנים. וכשאנו מתבוננים על האגדה האומרת, מבני בניו של סיסרא למרו תורה בירושלים, מבני בניו של המן למדו תורה בכני ברק, אנו חודרים לעומק החסד, שאין לנו להסנף בזרם של שנאה גם על האויב היותר נורא. ומזה אנו דנים דין קל וחומר לאותם שהם גורמים לנו צער בדעותינם וענינם הריסה שלהם, בשביל מטרות טובות לפי דעתם, וק"ו כשהמטרות הטובות בן יוצאות מן הכח אל הפועל ועושות דברים טובים ומתקנים. אף על פי שעם הטוב יש בו גם כן רע וקלקול, אין הרע מבטל את הטוב.

-אורות הקודש, חלק ג': העין העליונה- עמ' שכ"ו- שכ"ז.

עבודה גדולה ומאירה היא להסיר את הכעס מן הלב לגמרי, להביט על הכל בעין יפה, בחמלה של חסד, שאין לה גבול, לבדמות לעין העליונה, עינא עלאה, עינא דכולא חיורא, גם על מה שעושים הרשעים, גם על הרעים היותר מוחלטים ברשעות, לחמול על היותם נשקעים בכוכן הרשעה, ולמצא את הצד הטוב שבהם, ולמעט את הערך של החובה, ולהרבות את ערך הזכות גם על המסיתים והמדיחים, שעליהם נאמר לא תחמול ולא תכסה. זהו רק בעת שהמשפט נוגע למעשה, אבל בהצד העיוני יש לדון הרבה, למצא את ה כונה הטובה, שהיא יכולה להיות גנוזה גם בהסתה והדחה, וכשמוצאים אותה הנקודה מסלקים בזה את כח הארסי שבהסתה עצמה, וכח המהרס שבה הולך ומתמעט, שסופן של רשעים כאלה

הארות והערות לעיון

(1) ספר טעמי המצות להאריז"ל (פרשת בא)

ודע כי כל החדשי נק' ר"ח והענין כי כולם בחי' הראש... וסדרם כך הוא ניסן גלגלתא אייר סיון ב' אודנין תמוז אב ב' עיינין ולכן נחרב בה"מ בתמוז אב כסוד עיני יורדה מים שהם ב' עיינין הנז'... אלול חוטם נשאר הפה כאן שאינו במנין והוא נעלם, גם זה הסדר כנו' הוא בזכר כי תשרי גלגלת הזכר חשון כסליו ב' אודנין טבת שבט ב' עיינין אדר חוטם וגם כאן נשאר פה שלו נעלם וזה סוד קידוש חודש.

(2) בן איש חי (פרשת דברים, שנה ראשונה)

נודע כי החורבן וכל הרעות שהיה לישראל, היו מסיבת עון עץ הדעת, שהיה תאנה כמו שאמרו חז"ל... והנה תמוז אב מספרם תאנה, ובזה יובן בסייעתא דשמיא, נוצר תאנה לעת עתה, יאכל פריה לעתיד לבוא, שיתה פכו לימים של טובה:

(3) בראשית (ג:ו-ז)

וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תֵאֵוָה הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהִשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁה עִמָּה וַיֹּאכַל: וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עִרְמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ [תאנה] וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:

(4) רש"י (שם)

ותרא האשה - ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו (ב"ר):

(5) ספר בראשית פרק א פסוק א

(א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

(6) פירוש רש"י (שם)

בראשית - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום (תהלים קי"א) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים **שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו** ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו :

(7) עקידת יצחק מאלכסנדר זי"ע (בראשית, אות #א)

ופירוש רש"י ז"ל שאם יאמרו אומות העולם לישראל לחסטים אתם וכו' הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו וכו'. **יש לומר "לאשר ישר בעיניו" היינו למי שתיקן את העינים – דער וואס האט צורעכט געמאכט די אויגען.**

(8) תלמוד בבלי מסכת תענית דף כד עמוד א

כלה שהיא בבית אביה כל זמן שענייה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה עיניה טרוטות כל גופה צריכה בדיקה :

(9) כלי יקר לבראשית פרק כד פסוק יד

רו"ל אמרו (תענית כד). כל כלה שענייה יפות כל גופה אין צריך בדיקה. וזה דבר שהחוש מכחיש כי כמה מכוערות בעולם שענייהן יפות. ועוד קשה מה ראו חז"ל על ככה ליתן עצה לבדוק אחר יופי חיצוני זה והלא שקר החן והבל היופי, אלא ודאי שנתנו עצה לבדוק אחר מעשיה וזאת העצה היעוצה שיבדוק אם היא בעלת עין יפה וגומלת חסדים, כי אם עיניה יפות בבריות, אז היא בלי ספק שלימה בכל המדות, ולמדו רו"ל מן אליעזר שלא בדק את רבקה כי אם במדה זו כי מדה זו בנין אב על כל המדות :

(10) חבות הלבבות (השער הששי – שער הכניעה – פרק ו')

נאמר על אחד מן החסידים, שעבר על נבלת - כלב מסרחת מאד, ואמרו לו תלמידיו: כמה מסרחת נבלה זאת! אמר להם: כמה לבנות שיניה! ונתחרטו על מה שסיפרו בגנותה. וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כל שכן באדם חי, וכיון שהוא טוב לשבח נבלת כלב בלובן שיניה, כל שכן שהוא חובה לפי זה לשבח אדם משכיל ומבין.

(11) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נה עמוד ב

אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים...אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא.

(12) בראשית פרק לב פסוק ו

וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו :

(13) משלי פרק כב פסוק ט

טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל :

(14) פירוש הגר"א (שם)

ואמרו: "טוב עין" זה יעקב, שחי מאה ושלשים שנה עד שבא למצרים, ושבע-עשרה שנה היה במצרים (טוב בגימטריא י"ז, עין בגימטריא ק"ל).

(15) בראשית פרק לג פסוקים ח - יא

(ח) וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל הַמְחַנֶּה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצָּא חֵן בְּעֵינַי אֲדֹנָי: (ט) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יֵשׁ לִי רֵב אֲחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ: (י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל אִם נָא מְצֹאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָּ מִנְּחֹתַי מִיָּדַי כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ פָּרֹאת פָּנֵי אֱלֹקִים וַתִּרְצֵנִי: (יא) קַח נָא אֶת בְּרִכְתֵּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ כִּי חֲנִנִי אֱלֹקִים וְכִי יֵשׁ לִי כָּל וַיִּפְצַר בּוֹ וַיִּקַּח:

(16) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יג עמוד א

כיון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו קא מעכב...אמר להו הכו לי איגרתא אמרו ליה איגרתא בארעא דמצרים היא ומאן ניזיל ניזיל נפתלי דקליל כי איילתא דכתוב נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר א"ר אבהו אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי ספר. חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה אמר להו מאי האי ואמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים אמר להו ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון שקל קולפא

מחייה ארישיה נתרן עיניה ונפלו אכרעא דיעקב פתחינהו יעקב לעיניה ואחיך והיינו דכתיב ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה דכתיב למה אשכל גם שניכם יום אחד ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הואי קבורתן מיהא ביום אחד הואי.

(17) ספר במדבר פרק כב פסוק ו

(ו) וַעֲתָה לָכֶּה נָא אֶרְהָ לִּי אֵת הָעַם הַזֶּה פִּי עֲצוּם הוּא מִמְּנֵי אוֹלֵי אוֹכַל נֶפֶשׁ בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ פִּי יִדְעָתִי אֵת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר :

(18) ספורנו (שם)

אולי אוכל. אחר שתקללהו. נכה בו. אני במלחמה ואתה בקללה. אשר תברך מבורך. הנה כחו לא היה לברך אבל היה לקלל בהזכיר עון, או בכוין שעה כדברי רבותינו ז"ל ולכן לא שאל ממנו שיברכהו לנצח, או שיוכל להתיצב מנגד. אבל אמר ידעתי את אשר תברך מבורך, לכבודו של בלעם, להורות שלא חשב אותו למזיק בלבד:

(19) ספר במדבר פרק כד פסוק ג

וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלַעַם בְּנֹו כְּעַר וַנְּאִם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינַן :

(20) רש"י (שם)

שתם העיני - עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח ולשון משנה הוא כדי שישתום ויסתום ויגוב.

(21) ספר החסידות בעלז (דף פג')

אמר כ"ק מרן מהר"א ז"ל שכ"ק מרן מהר"י ז"ל אהב את דרך הפלפול בלמוד התורה, כי לפעמים צריך ללמד זכות על יהודי ואי אפשר לעשות זאת אלא ע"י פלפול.

(22) אמת ליעקב (בראשית מד: יח)

כמו שנמצא בתורה פרד"ס כמו כן בכל אדם יש פרד"ס, והיינו לכל א' מחלקי נפשו, וזה ביארתי במקום אחר די ש חלקי הנשמה בכל אחד ואחד בכמה מדרגות כמו נר"נ חיה יחידה, ודו"ק.

(23) שלחן ערוך (יו"ד, שמד: א)

מצוה גדולה להספיד על המת כראוי ומצותו שירים קולו לומר עליו דברים המשברים את הלב כדי להרבות בכיה ולהזכיר שבחו ואסור להפליג בשבחו יותר מדאי אלא מזכירין מדות טובות שבו ומוסיפין בהם קצת רק שלא יפליג ואם לא היו בו מידות טובות כלל לא יזכיר עליו.

(24) ט"ז (שם)

ומוסיפין בהם קצת. קשה מה לי שקר מעט מה לי שקר הרבה ונראה לתת טעם לזה דבר מסתבר הוא שכל מי שעושה איזה מצוה כגון צדקה וכיוצא בה באיזה שיעור בודאי אם היה בא לידו דבר הצורך קצת יותר ודאי לא היה מניח מלעשות גם אותו השיעור כי לא היה משחית בעבור דבר מעוט יותר ע"כ נחשב לו כאילו עשאו ואין כאן עדות שקר עליו.

(25) אגרות הראי"ה (אגדת #תקנ"ה)

ומה שכתב מר לתמוה עלי במה שאני מקרב את הכל, גם את פושעי-ישראל, כדי להחזירם בתשובה- וכתבתי לו ברמו כוונתי, שכל מי שהוא מוכשר לעסוק בפנימיות רזי-תורה הוא מתמלא יותר מאור-החסד של תורת חסד, ועליו החובה לעסוק בתיקון נפולים ובקירוב רחוקים, (שבלשון חכמי-הסוד נקרא זה גם כן בכלל ליקוט ניצוצות-הקדושה מתוך הקליפות), ומצא בזה סתירה לברכת-המינים שאנו מתפללים לעקרום ולשברם, - ישים נא כבוד גאונו לבו לדברי, ואבאר לו לא בלשון של סתרי-תורה, שחושב מר להיות כבר יודע שאינו יודע בהם, אלא בדברים פשוטים, באמת אלו ואלו דברי אלוקים חיים.

(26) ספר ערפילי טוהר עמוד ל"ט

הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה אלא מוסיפים צדק, אינם קובלים על הכפירה אלא מוסיפים אמונה, אינם קובלים על הבערות אלא מוסיפים חכמה.